

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Голова Експертної комісії
Українського інституту національної пам'яті
з питань визначення належності об'єктів
до символіки російської імперської політики**

Віктор БРЕХУНЕНКО
06 листопада 2025 р.

**Фаховий висновок щодо належності
назв окремих населених пунктів Хмельницької області до символіки
російської імперської політики**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) – система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики – публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація – складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

українофобія – дискримінаційні дії, публічно висловлені заклики, у тому числі в медіа, у літературних та мистецьких творах, що заперечують суб'єктність Української держави, української нації, боротьбу проти підкорення, експлуатації, асиміляції Українського народу, а також правомірність захисту політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитку української національної державності, науки, культури, зневажають питомі етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру;

символіка російської імперської політики – символіка, що включає, у тому числі, назви населених пунктів, яким присвоєні імена або псевдоніми осіб, які обіймали керівні посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях Російського царства (Московського царства), Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, територіальних утворень, адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі невизнаних, що створювалися під час

реалізації російської імперської політики на окупованих, анексованих чи в інший спосіб зайнятих Російським царством (Московським царством), Російською імперією, Російською республікою, Російською державою, Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою, Російською Радянською Федеративною Соціалістичною Республікою, Союзом Радянських Соціалістичних Республік, Російською Федерацією територій, і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики, публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень гасел, цитат, пов'язаних із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури), працівників радянських органів державної безпеки всіх рівнів; які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії; назви подій, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики, назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів Російської Федерації, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури або з культурою поневолених народів Російської Федерації.

Предмет експертизи: відповідність назв окремих населених пунктів Хмельницької області (згідно з переліком; див. далі) вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» (далі – Закон).

Село **Квітневе** Шепетівського району Хмельницької області (1578 – *Бесовку* (Кременецька земська книга 1578 року / Підгот. до вид. Л.В. Ящук. – Кременець, 2018. – С. 89); 1681 – *Бисовка* (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 226); 1789 – *Biczowa, Biszow* (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 226); 1875 – *Бисовка* (Спеціальна карта Европейской Росіи [Правобережная Украина и Молдавия] / Под ред. Стрельбицкого. – Б. м., 1875); 1885 – *Бъсовка* (Волости и важнейшие селения европейской России. По данным обследования, проведенного статистическими учреждениями Министерства Внутренних Дел, по поручению Статистического Совета. – СПб., 1885. – Вып. III. Губернии Малороссийские и Юго-Западные. – С. 232); 1946 – *Бісівка* (Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 223); 1967 – *Квітневе*; Хмельницька область. Адміністративно-

територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 15).

Первісна назва *Бісівка* – утворення із суфіксом *-ів-к-а* (< *-ов-к-а*) від антропоніма *Біс*, пор. укр. прізвище *Біс* (*Редько Ю.* Словник сучасних українських прізвищ. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 72). Варіант *Квітневе* – штучна назва радянської доби, зумовлена перейменуванням ойконіма *Бісівка* як немилозвучного. В основі назви – прикметник *квітнєвий* < *квітень*. За радянським каноном у такий спосіб ушановували день народження (22 квітня) лідера російських більшовиків Леніна (псевдонім, справжнє прізвище Ульянов) Володимира Ілліча (1870–1924) – особи, пов’язаної зі здійсненням Жовтневого перевороту 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, діяльністю комуністичної партії; обіймав керівну посаду у вищих органах влади та управління СРСР (у 1923–1924 рр. – Голова Ради Народних Комісарів СРСР).

Село **Ленівка** Кам’янець-Подільського району Хмельницької області (1926 – *Ленінськ* (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 271); 1967 – *Ленівка*; Хмельницька область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 33).

Первісна назва поселення *Ленінськ* мотивована псевдонімом *Ленін*. Ленін (справжнє прізвище Ульянов) Володимир Ілліч (1870–1924) – особа, пов’язана зі здійсненням Жовтневого перевороту 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, діяльністю комуністичної партії; обіймав керівну посаду у вищих органах влади та управління СРСР (у 1923–1924 рр. – Голова Ради Народних Комісарів СРСР). Пізніша назва містить основу *Лен-* < *Ленін*, оформлена за аналогією до назв поселень із присвійним суфіксом *-ів-к-а*. Згідно із законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», назва с. *Ленівка* підлягає перейменуванню.

Село **Новоленськ** Хмельницького району Хмельницької області (засновано в 1923 р. як *Ново-Ленськ* (*Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р.* – Хмельницький, 2010. – С. 197–198); 1926 – колишня *Лозовина* (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 339); 1946 – *Ново-Ленськ* (на той час Чорноострівський р-н; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 250); 1967 – *Новоленськ*; Хмельницька область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 18).

Відомо, що село заснували в урочищі *Лозовина (Лозовики)* переселенці із с. Пахутинці (Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р. – Хмельницький, 2010. – С. 197–198). Назву *Ново-Ленськ* утворено поєднанням основи *Ленськ*, співзвучної з псевдонімом *Ленін* (справжнє прізвище Ульянов). Володимир Ілліч Ленін (1870–1924) – особа, пов'язана зі здійсненням Жовтневого перевороту 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, діяльністю комуністичної партії; обіймав керівну посаду у вищих органах влади та управління СРСР (у 1923–1924 рр. – Голова Ради Народних Комісарів СРСР). Друга основа *Нов-* < *новій* із розрізнявальним значенням щодо ойконіма *Ленськ* у Якутії – географічного об'єкту держави-агресора Російської Федерації. Згідно із законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», назва с. *Новоленськ* підлягає перейменуванню.

Село **Прикордонна Улашанівка** Шепетівського району Хмельницької області (1926 – *Улашанівка* (Торчинська Н.М., Торчинський М.М. Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 384); 1946 – *Прикордонна Улашанівка*; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 243).

Первісна назва поселення *Улашанівка* вторинна щодо хронологічно давнішого ойконіма *Улашанівка* (у тому ж районі). Нова назва містить означувальний складник *Прикордонна* < *прикордонний*, що пов'язаний із назвою місцевого колгоспу (створеного на початку 30-х років ХХ ст.) «Червоний прикордонник». З 1925 р. в Улашанівці була прикордонна застава (https://uk.wikipedia.org/wiki/Прикордонна_Улашанівка). Таким чином, назва с. *Прикордонна Улашанівка* пов'язана з реалізацією політики комуністичної партії на селі (колективізацією), а отже, містить обмеження, передбачені законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» та підлягає перейменуванню.

Село **Улянівка** Кам'янець-Подільського району Хмельницької області (засноване у 20-х рр. ХХ ст. (Торчинська Н.М., Торчинський М.М. Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 464); 1946 – *Улянівка*; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 232).

Улянівка (з огляду на пізній час заснування поселення), найімовірніше, меморіальна назва, пов'язана з прізвищем Ульянов. Ульянов (псевдонім Ленін) Володимир Ілліч (1870–1924) – особа, пов'язана зі здійсненням Жовтневого перевороту 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, діяльністю комуністичної партії; обіймав керівну посаду у вищих органах влади та управління СРСР (у 1923–1924 рр. – Голова Ради Народних Комісарів СРСР). Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», назва с. *Улянівка* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Село **Улянівка** Шепетівського району Хмельницької області (відоме з 1956 р. (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 464); 1967 – *Улянівка*; Хмельницька область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 45).

Найімовірніше, меморіальна назва, пов'язана з прізвищем Ульянов (псевдонім Ленін) (див. вище). Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», назва с. *Улянівка* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Село **Червона Семенівка** Хмельницького району Хмельницької області (1926 – *Жовтнєве* (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 494); 1946 – *Червона Семенівка*; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 245).

Первісна назва поселення *Жовтнєве* мотивована прикметником *жовтневий* < *жовтень* з ідеологічним значенням – на честь Жовтневого перевороту (в радянському дискурсі – так званої «Великої Жовтневої соціалістичної революції») 25 жовтня (7 листопада) 1917 року. Нова назва *Червона Семенівка* складена, утворена поєднанням компонентів: *Семенівка* (очевидно, меморіальна назва, мотиви номінації невідомі) та означувального *Червона* < *червоний* (-а) з ідеологічним значенням. У радянській топонімічній традиції присвоєння географічним об'єктам назв із прикметниками *червоний*, *червона*, *червоне* мало ідеологічну мету – маркування завойованих, захоплених

чи анексованих територій радянською/комуністичною символікою, знаковим елементом якої, зокрема, був червоний колір (забарвлення партійного та державного прапора СРСР і основного кольору прапорів союзних республік). «Червоні» назви в період після встановлення радянської влади на території України з ідеологічною метою присвоювали комунам, сільськогосподарським артільям, радгоспам, колгоспам, населеним пунктам тощо. Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», назва с. *Червона Семенівка* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Село **Червона Чагарівка** Кам'янець-Подільського району Хмельницької області (відоме з 1-ї пол. ХХ ст. (*Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 494); засн. в 1929 р. ([https://uk.wikipedia.org/wiki/Червона Чагарівка](https://uk.wikipedia.org/wiki/Червона_Чагарівка)); 1946 – *Червона Чагарівка*; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 233).

Складена назва, утворена поєднанням компонентів: стрижневого *Чагарівка*, мотивованого географічним терміном *чагáр*, означувального *Червона* < *черво́ний* (-а) з ідеологічним значенням (див. вище). Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», назва с. *Червона Чагарівка* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Село **Червоне** Хмельницького району Хмельницької області (1946 – х. *Червоний* (на той час Базалійський р-н; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 222); 1967 – *Червоне*; Хмельницька область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 53).

Первісна назва поселення *Червоний* (хутір) мотивована прикметником *черво́ний* з ідеологічним значенням (див. вище). Пізніша назва *Червоне* – результат граматичного узгодження з лексемою *село*. Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в

Україні і деколонізацію топонімії», назва с. *Червоне* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Село **Червоний Кут** Хмельницького району Хмельницької області (засноване в 1927 р. (Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р. – Хмельницький, 2010. – С. 381); 1933–1934 – *Ворошилівка* (Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р. – Хмельницький, 2010. – С. 381); 1946 – х. *Червоний Кут* (на той час Базалійський р-н; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 222); 1967 – с. *Червоний Кут*; Хмельницька область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 червня 1967 р. / Підгот. Я.В. Савчак, Г.П. Шельвашенко. – Львів, 1967. – С. 19).

Складена назва, утворена поєднанням компонентів: стрижневого *Кут* «кут 'частина якої-небудь території, місцевості' [поселення розташовувалося на ділянці землі (куті), яка врізається в берег р. Понори; *Торчинська Н.М., Торчинський М.М.* Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – С. 495], означувального *червоний* (-а) з ідеологічним значенням (див. вище): у цій місцевості діяли учасники встановлення радянської влади, т. зв. червоні партизани (Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р. – Хмельницький, 2010. – С. 381). Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», назва с. *Червоний Кут* містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

Варіант *Ворошилівка* похідний від назви місцевого колгоспу ім. *Ворошилова* (Історія Волочиського району / Гуляк Л.Я., Михальчишин І.Р. – Хмельницький, 2010. – С. 381) – на честь радянського військового та політичного діяча К.Є. *Ворошилова* (див. ще вище *Жовтневе*); оформлений за аналогією до ойконімів із присвійним суфіксом -ів-к-а.

Село **Червоний Цвіт** Шепетівського району Хмельницької області (після 1910 р. – х. *Цвіт* (<https://myhaylucka-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-19-57-38-06-04-2021/>); 1946 – *Червоний Цвіт*; Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К., 1947. – С. 250).

Складена назва, утворена поєднанням компонентів: стрижневого *Цвіт* «*цвіт*, очевидно, з переносним значенням 'кращі люди якогось суспільного

середовища', означувального червоний з ідеологічним значенням (див. вище). Відповідно до законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», назва с. Червоний Цвіт містить символіку комуністичного тоталітарного режиму та російської імперської політики, а отже, підлягає перейменуванню.

З огляду на викладене вище **назви зазначених населених пунктів Хмельницької області**, відповідно до підпункту «є» пункту 4 частини першої статті 2 Закону, **належать до символіки російської імперської політики**, а подальше функціонування вказаних назв, згідно з пунктом 1 частини першої статті 2 Закону, є **пропагандою російської імперської політики**.

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

РУБЛЬОВ Олександр Сергійович

СОКИРКО Олексій Григорович